

Pagaritööstuse 2016. aasta 9 kuu ülevaade

Lühikokkuvõte

- Tugeva konkurentsi tingimustes jätkub tööstuste konsolideerumine. Oktoobris allkirjastasid OÜ Eesti Leivatööstus ja AS Hagar omanikud lepingu, mille kohaselt omandab OÜ Eesti Leivatööstus 100% AS Hagar aktsiatest. Novembris andis ka Konkurentsiamet ettevõtjatele tehinguks loa.
- Pagaritööstustes toodeti 2016. aasta 9 kuuga peaaegu 95 mln euro väärtuses toodangut, millest neljandik eksporditi. Eestis on leiva tarbimine aasta- aastalt vähenenud ning ainult välisurgudele abil on võimalik tootmismahтусid kasvatada. Kuigi oluliste kaubanduspartnerite majandus on kasvamas, jäi 2016. aasta 9 kuu välisnõudlus siiski nõrgaks. Aastases võrdluses vähenes eksport ~12%. Kindlasti mõjutas väliskaubandust ka ühe olulise pagaritööstuse, Fazer Eesti ASi otsus lõpetada pagaritoodete tootmine Eestis.
- Ettevõtete paranenud efektiivsus suurendas lisandväärtust. Pagaritööstuses loodi 2016. aasta 9 kuuga puhast lisandväärtust¹ 34,5 mln eurot, mida oli 21,5% rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga.
- Vaatamata madalatele laenuintressidele ja kasvanud kasumile olid ettevõtted endiselt investeerimisotsustega ettevaatlikud. Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2016. aasta 9 kuuga 3,5 mln eurot ehk 34,7% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

¹ Puhast lisandväärtus = kogukasum (-kahjum)+ tööjõukulud

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK² 2008) järgi gruppi C107³.

Ülevaates käsitletakse pagaritööstuse ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- leivatootmine
 - leiva- ja saiatootmine; säilitusaineteta pagaritoodete tootmine
 - valikpagaritoodete (koogid, pirukad, tordid jms) tootmine
- kuiviku- ja küpsisetootmine
 - kuivikute, küpsiste, piparkookide jms pagaritoodete tootmine
 - röstitud leiva- ja saiatoodete tootmine
 - säilitusainetega pagaritoodete tootmine
 - magusate ja soolaste suupistete tootmine (kreekerid, soolapulgad, vahvlid jms)

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta see kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA andmed on 06.11.2016 seisuga.

Positsioon majanduses

Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 130–140 ettevõtet (juriidilist isikut). Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute⁴ arvu järgi) on pagaritööstuses kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 70% kogu ettevõtete arvust. Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad 4 - 5 suuremat ettevõtet peaaegu kolmveerandi pagaritööstuse müügitulust.

Ettevõtete rohkus muudab turu väga konkurentsitihedaks ning jätkusuutlikuks majandamiseks peavad ettevõtted kasutama suurtootmisele omast mastaabiefekti või siis keskendumisele nišitootmisele. Eestis arenevad jõudsalt mõlemad tootmissuunad. Konkurentsivõime ja kasumlikkuse säilitamiseks otsustas Fazer konsolideerida oma tegevuse Baltikumis. Sellest tulenevalt lõpetas ettevõtte eelmisel aastal pagaritoodete tootmise Tallinna tehases ning koondas tootmise Läti ja Leedu tehastesse. Märk leivaturu konsolideerumisest on ka see, et oktoobris allkirjastasid OÜ Eesti Leivatööstus ja AS-i Hagar omanikud lepingu, mille kohaselt omandab OÜ Eesti Leivatööstus 100% AS-i Hagar aktsiatest.

OÜ Eesti Leivatööstus on Eesti kapitalil põhinev pagaritoodete valmistaja, kes annab ~3% pagaritööstuse müügitulust ning ettevõtte annab tööd ~150 inimesele. AS-i Hagar müügitulu moodustab ~2% pagaritööstuse müügitulust ja ettevõtte annab tööd ~110 töötajale. Konsolideerumise tulemusel võib OÜ Eesti Leivatööstuse müügitulu ulatuda ~10 mln euronit ja saada suuruselt neljandaks pagaritoodete tootjaks Eestis.

² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

³ Makarone Eestis ei toodeta

⁴ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata tööandajala pikkusest

Üha rohkem tekib suurtööstuste kõrvale väikeseid pagaritöökodasid, kes keskenduvad nišitootmisele. Käsitööleiba küpsetavate ettevõtete piiratud tootmismahud ei ohusta suurtootjaid, kuid rikastavad omapäraste maitsetega meie toidulauda.

Pagaritööstuste tootmismahud jäid peaaegu eelneva aasta tasemele. SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2016. aasta 9 kuuga pagaritööstuste poolt ~95 mln euro eest toodangut. Koguseliselt toodeti 56,2 tuh tonni pagaritooteid ning 3,5 tuh tonni valikpagaritooteid.

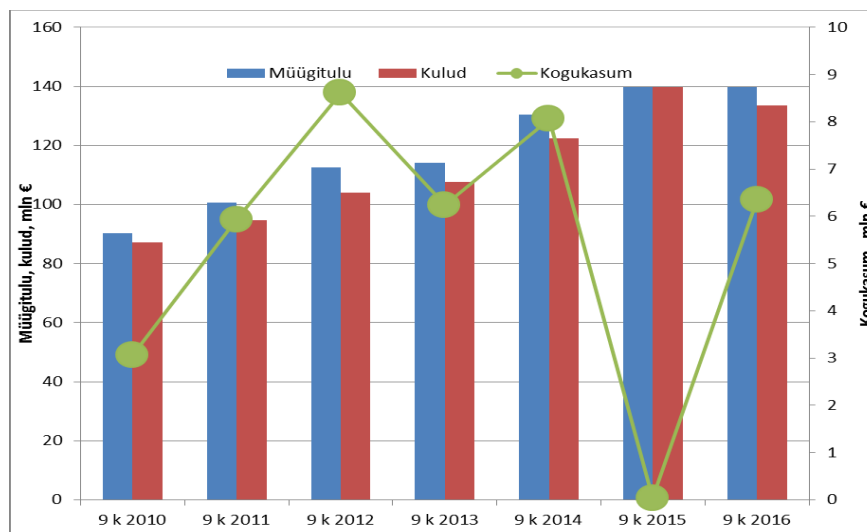
Majandusnäitajad

Nõrga välisnõudluse tulemusel **müügitulu** kasv peatus. Pagaritööstuste müügitulu oli 2016. aasta 9 kuuga 139,8 mln eurot ehk jäi eelmise aasta tasemele. Vaadeldaval perioodil vähenes eksport ~12%, seda eelkõige Soome, Rootsi, Läti ja Leetu (st kõige olulisematesse sihtriikidesse). Kuna need riigid olid ka AS Fazeri olulisemad kaubanduspartnerid, siis võib arvata, et ekspordi vähenemise üheks põhjuseks oli AS Fazeri otsus lõpetada pagaritooteid tootmine Eestis. Tootjahind langes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 2,5%, mis oli samuti müügitulu kasvu pidurdavaks teguriks. Pagaritööstuses toodeti 2016. aasta 9 kuuga 10,8% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Pagaritööstuse 2016. aasta 9 kuu **kulud** olid 133,5 mln eurot ehk 4,5% väiksemad kui eelmisel aastal samal perioodil. Vähenemine tulenes põhiliselt sisendite (nt tooraine) hinnalangusest, kuid vähesel määral (0,7%) langes ka tööjõukulu. Tööjõukulu langus võis tuleneda kõrge võrdlusbaasist – eelmisel aastal AS Fazeri poolt makstud koondamistasud suurendasid sektori tööjõukuluseid. Pagaritööstuse kulud moodustasid 10,7% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse kuludest.

2016. aasta 9 kuuga oli pagaritööstuse **kogukasum** 6,3 mln eurot (2015.a 9 kuud – 33 tuh €). 2016. aasta 9 kuuga teenis pagaritööstus 11,5% toiduaine- ning 2,1% töötleva tööstuse kogukasumist.

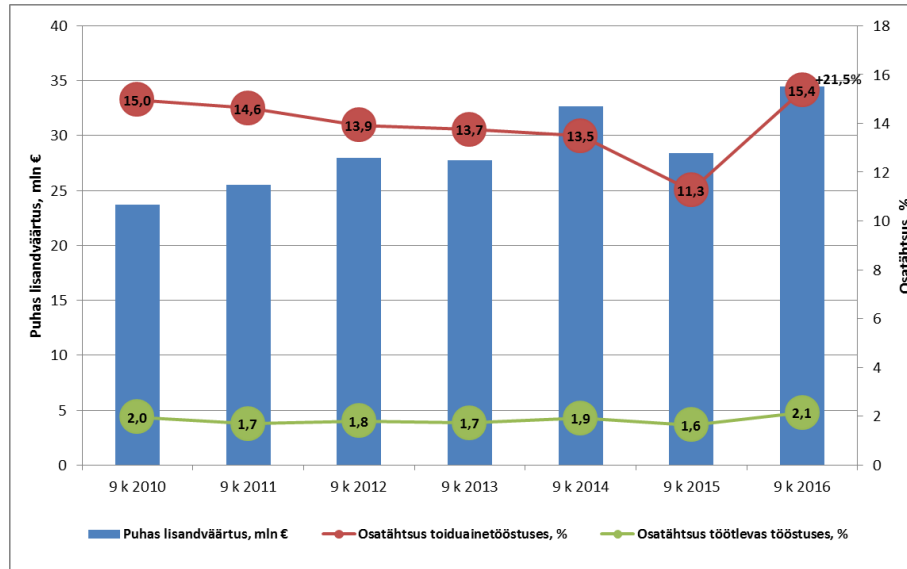
Joonis 1. Pagaritööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Esialgsetel andmetel loodi pagaritööstuses 2016. aasta 9 kuuga 34,5 mln eurot puhast lisandväärtust⁵, mida oli peaaegu veerandi võrra (+21,5%) rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Ettevõtete efektiivsuse kasv kajastus tunnitootlikkuse⁶ tõusust (+19,0%). Pagaritööstus annab 15,4% toiduaine- ning 2,1% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 2. Pagaritööstuses loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

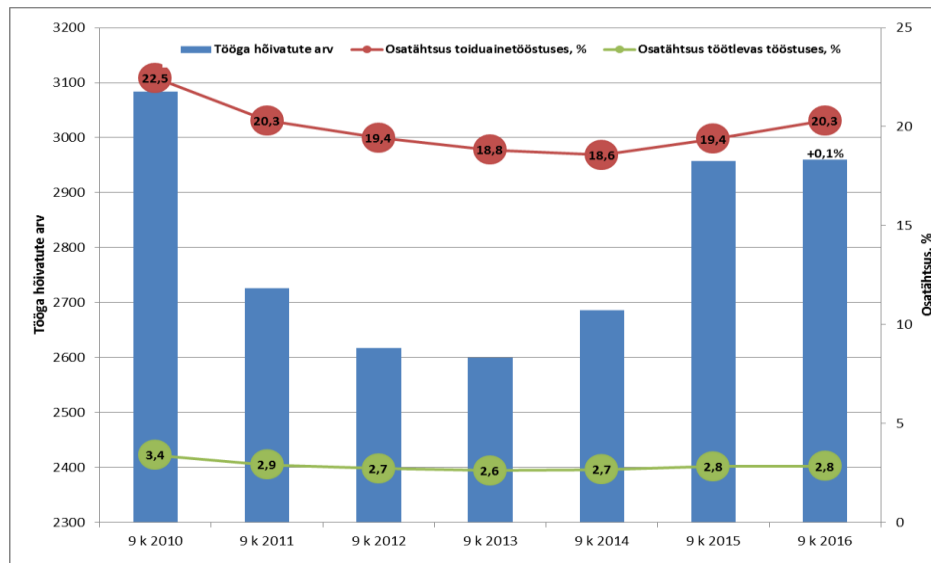
Allikas: SA

Pagaritööstus on üks tööjõumahukam tegevusala toiduainetööstuses, kus üheks automatiseerimist pidurdavaks teguriks on turu väikus ja tihe sektorisisene konkurents. Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 20,3% toiduainetööstuses ning 2,8% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA andmetel oli 2016. aasta 9 kuu seisuga pagaritööstuses tööga hõivatud keskmiselt 2960 inimest. Aastas võrdluses jäi töötajate arv peaaegu samaks.

⁵ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

⁶ Tunnitootlikkus = lisandväärtus / töötatud tundide arvuga

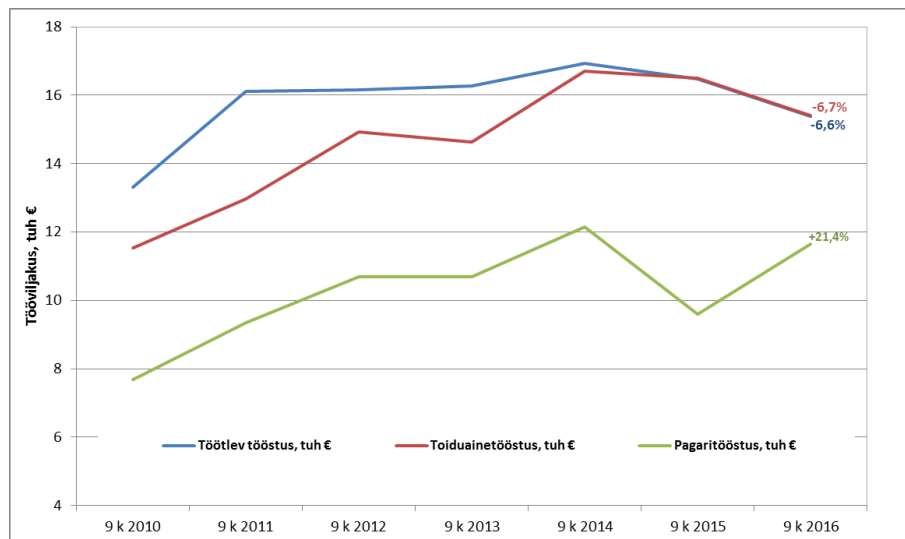
Joonis 3. Tööga hõivatute arv pagaritööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Vaatamata **tööviljakuse**⁷ hoogsale tõusule jäi see siiski madalamaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade vastavast näitajast. Madal tööviljakus tuleneb sellest, et pagaritööstuses kasutatakse endiselt palju inimtööjõudu. Pagaritööstuses loodi 2016. aasta 9 kuuga 11,7 tuhat lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 21,4% rohkem kui eelneval aastal samal ajal.

Joonis 4. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, PM arvutused

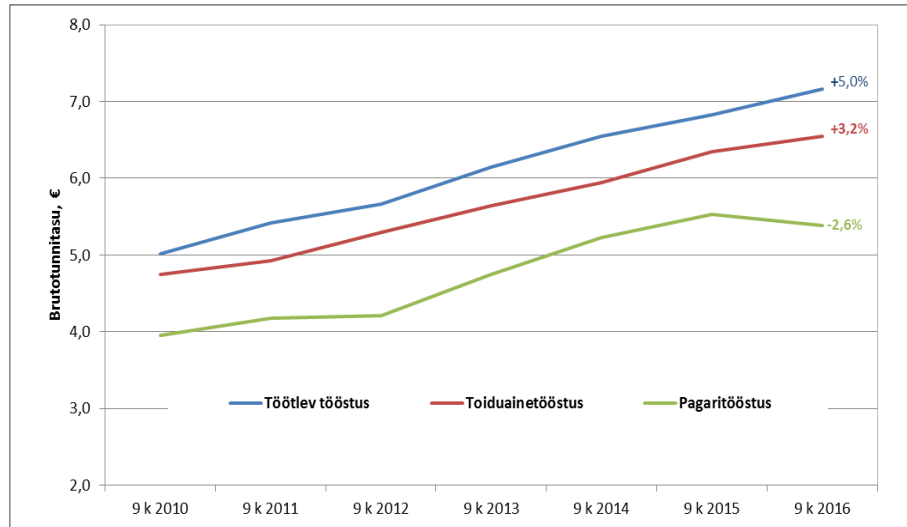
Vähese automatiseerimise tulemusel on pagaritööstuses tootmiskulud kõrged, mille tulemusel jäävad palgad suhteliselt madalaks. Pagaritööstuse 2016. aasta 9 kuu **keskmine brutotunnitasu**⁸

⁷ Tööviljakus = puhas lisandväärtus / tööga hõivatud inimeste arv

⁸ Brutotunnitasu = palgakulu / töötatud tunnid

oli 5,4 eurot, mida oli pisut vähem (-2,6%) kui eelneval aastal samal ajal. Pagaritööstuse keskmine brutotunnitasu jäi alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 18% ja 25%.

Joonis 5. Keskmine brutotunnitasu (€)

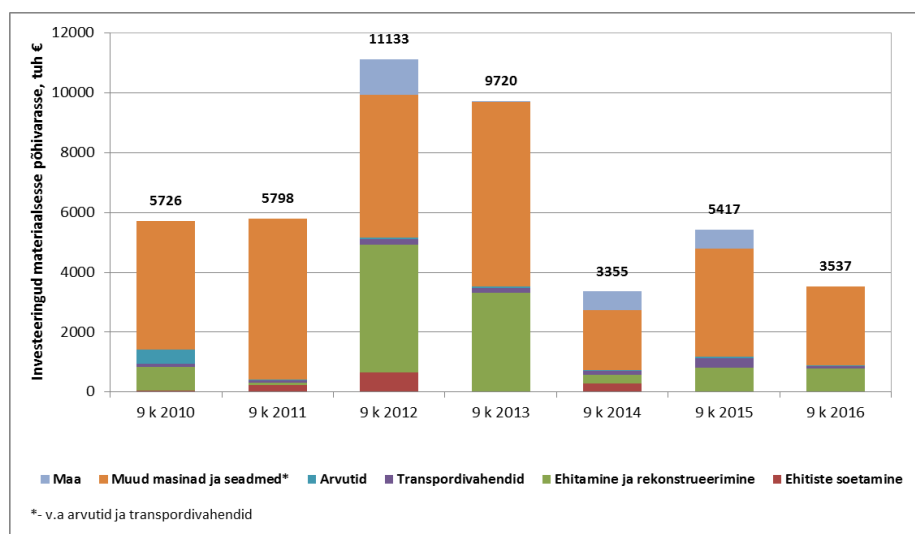

Allikas: SA, PM arvutused

Investeeringud

Vaatamata madalatele laenuintressidele ja kasvanud kasumile on ettevõtted endiselt investeerimisotsustega ettevaatlikud. Investeeringuaktiivsust pidurdavaks teguriks võib olla nõrgast nõudlusest tulenev ebakindlus. Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2016. aasta 9 kuuga 3,5 mln eurot ehk 34,7% (-1,9mln €) vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

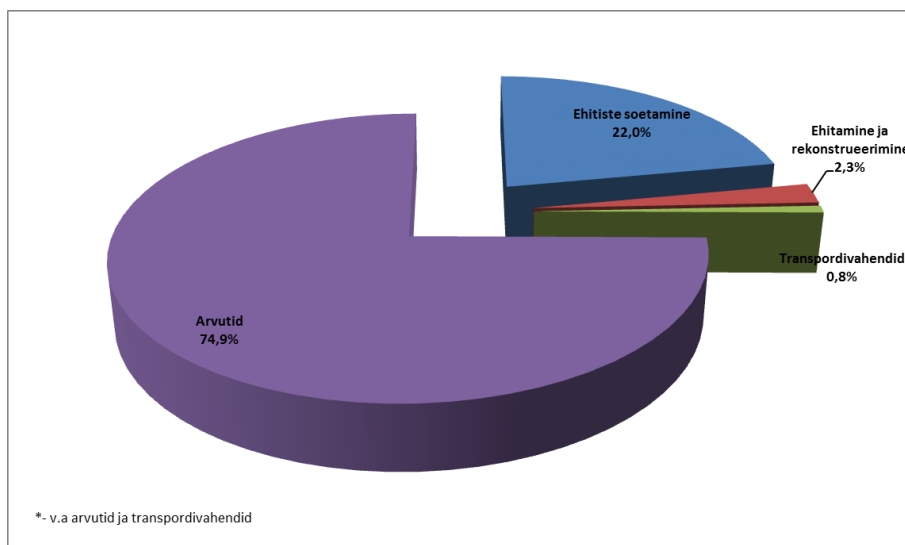
Joonis 6. Pagaritööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €)

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeris pagaritööstus muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 2,6 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 74,9%. Suur osa investeeringutest kulus ka ehitamisele ja renoveerimisele – 779 tuh eurot ehk 22,0% koguinvesteeringutest. Seega investeerisid ettevõtted nii potentsiaalse efektiivsuse kui ka mahu kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline suurendada investeeringuid masinatele ja seadmetele. Ehitiste soetamise ning maasse vaadeldaval perioodil ei investeeritud. Põhivara liigiti vähenesid eelmise aastaga võrreldes kõige enam investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) (-955 tuh €) ning maasse (-637 tuh €).

Joonis 7. Investeeringute jaotumine pagaritööstuses 2016. aasta 9 kuud (%)

Allikas: SA

Oluliste kaubanduspartnerite paranenud majandusolukord annab alust arvata, et välisnõudlus hakkab taas kasvama ja see omakorda loob eeldused investeeringute taastumiseks.

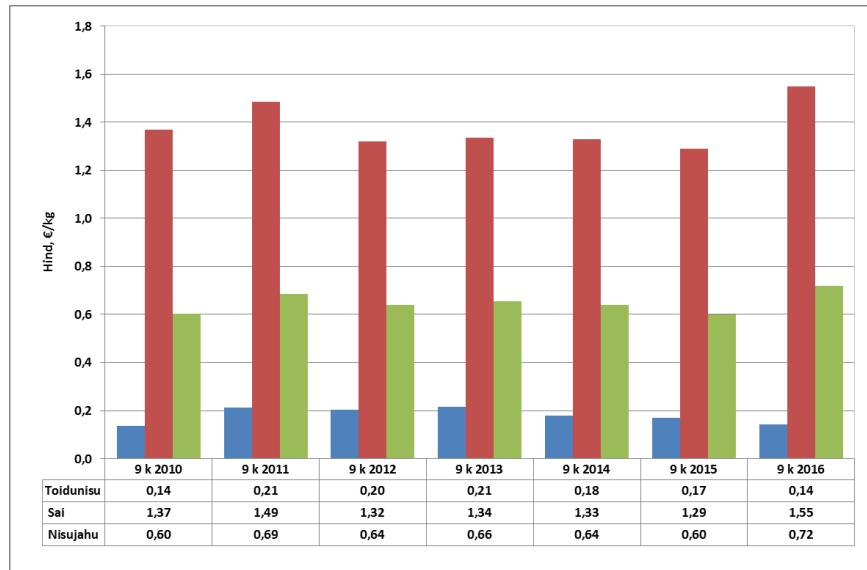
Hinnad

Teraviljatoodete hindade kujunemisel on üheks oluliseks komponendiks põhitooraine maksumus. Teravilja kokkuostuhinnad Eestis sõltuvad maailmaturu hindadest. Maailma teraviljatoodangu kasvu ja varude taastumise tulemusel on teravilja hind viimastel aastatel olnud languses. Esialgsete prognooside kohaselt on 2016. aastal oodata maailma teraviljatoodangu vähest langust, mille tulemusel teravilja varud vähenevad. Prognooside kohaselt väheneb nõudlus imporditava teravilja järele, mis omakorda suurendab suuremate eksportijate vahel konkurentsi turuosa pärast ning see hoiab hindu all. Kuigi tööstuse hinnamuutused on üldiselt seotud tooraine maksumusega, siis alati ei kandu need mõjud üks-üheselt tootjahindadesse. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Eestis on konkurents leiva- saiaturul väga suur ning see avaldab survet hindadele.

Alates 2016. aasta algusest kogub ja edastab turuinfot Eesti Konjunktuuriinstituut (EKI). Teenusepakkuja vahetusest tulenevalt võivad võrdluses eelmise aasta sama perioodiga mõned hinnamuutused võimenduda.

EKI andmetel oli 2016. aasta 9 kuu keskmine toidunisu hind 0,14 €/kg. Nisujahu maksis jaekauplustes keskmiselt 0,72 €/kg ning saia keskmine hind oli 1,55 €/kg.

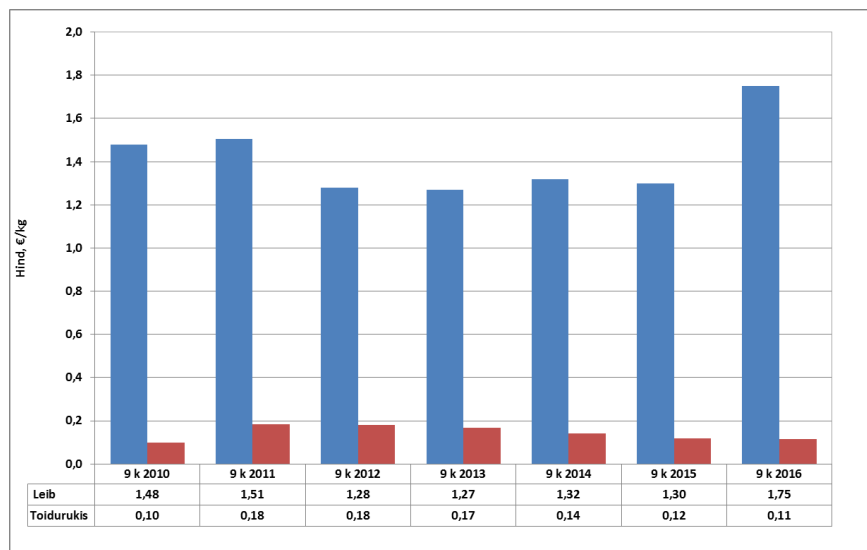
Joonis 8. Saia, toidunisu, nisujahu hind⁹ (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Toidurukki 2016. aasta 9 kuu keskmine kokkuostuhind oli 0,11 €/kg. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli 2016. aasta esimesel poolaastal 1,75 eurot.

Joonis 9. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

⁹ Teraviljatoodete hinnad sisaldavad käibemaksu

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportis pagaritööstus 2016. aasta 9 kuuga peaaegu 24 mln euro eest toodangut, mida oli 12% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Kuigi ühe olulisema kaubanduspartneri – Soome – majandus on madalseisust väljas ja ka teiste oluliste kaubanduspartnerite – Rootsi, Läti, Leedu – majandus on kasvamas, jäi 2016. aasta 9 kuu välisnõudlus siiski nõrgaks. Kindlasti mõjutas väliskaubandust ka ühe olulise pagaritööstuse – Fazer Eesti ASi otsus lõpetada pagaritoodete tootmine Eestis.

Tabel 1. Pagaritööstuse koondandmed

	9 k 2015	9 k 2016	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	94,3	94,9	+0,7
Pagaritööstuse toodangu osatähtsus (%)			
...toiduainetööstuses	9,0	9,1	+0,1pp
..töötlevas tööstuses	1,4	1,4	-
Majandustegevuse näitajad**			
Müügitulu, mln €	139,9	139,8	-0,1
Kulud, mln €	139,9	133,5	-4,5
Kogukasum, mln €	0,0	6,3	+100
Puhas lisandväärtus, mln €	28,4	34,5	+21,5
Pagaritööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	11,3	15,4	+4,1 pp
.. töötlevas tööstuses	1,6	2,1	+0,5 pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuh €	9,6	11,7	+21,4
Tööga hõivatute arv pagaritööstuses	2957	2960	+0,1
Keskmine brutotunnitasu, €	5,5	5,4	-2,6
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	5417,4	3537,4	-34,7
... ehitiste soetamine	28,1	0	-100
... ehitamine ja rekonstrueerimine	794,5	778,8	-2,0
... transpordivahendid	303,2	81,5	-73,1
... arvutid	51,8	29,1	-43,8
... muud masinad ja seadmed	3603,1	2648,0	-26,5
... maa	637	0	-100
Legend			
pp	protsendipunkti		
	suurenenud		
	vähenenud		